

Naar duurzaam passend onderwijs

Beleid in het algemeen, maar zeker beleid om passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen vorm te geven is vaak niet bevredigend voor alle partijen, maar zeker niet duurzaam te noemen. Al na 5 jaar of eerder moet er weer nieuw beleid komen, ook al is het schoolconcept op zich wel duurzaam. Dat is beslist onwenselijk voor een doorgaande lijn in de ontwikkeling van de kinderen waarvoor de school wettelijk gezien moet zorgen. Bovendien kost het veel tijd en energie van de leerkrachten, die toch al zo moeten woekeren met hun tijd. Hoe het anders kan heb ik zelf in de praktijk ervaren en onlangs kwam die aanpak ook weer terug in het veel verkochte boek "En wat als we nu weer eens gewoon gingen lesgeven?" (Uitgeverij Pica, sept. 2018)

Waarom?

Op de eerste plaats motiveert het leerkrachten als ze heel duidelijk de noodzaak van verandering ervaren. Als ze door **vooraf toetsen** merken dat ze een deel van hun klas iets laten oefenen wat ze al beheersen, of dat ze iets gaan uitleggen wat een deel van de klas al begrijpt. Vooraf toetsen kan ook betekenen dat een emotiemeter laat invullen om erachter komen dat een deel van de klas toch niet zo lekker in het vel zit als dat het aan de buitenkant leek. Dat is stap één op weg naar duurzaam beleid: waarom is het nodig!? Het gaat hier om de overtuigingen van de leerkracht. Samen leren door de neuzen de zelfde kant te krijgen. De aanzet voor de ambitiekaart wordt gemaakt.

Wat?

De tweede stap is: duidelijk krijgen wat er nu precies aan de hand is. Het deel van de klas waar we het hierboven over hadden: zijn dat allemaal het zelfde soort kinderen, of hoe zit dat? Het gaat hier over kennis. Kennis hoe hoge prestaties tot stand komen of wat het betekent voor je zelfbeeld als je hoogbegaafd genoemd wordt. In deze stap maken zetten we scherp tegenover elkaar: **hoogpresteerders en hoogbegaafden**, andere termen die hierbij inhoud krijgen zijn: hoogintelligent en excellent. Samen leren door samen te onderzoeken waarom kinderen zo denken, voelen en handelen en te onderzoeken welke rol je daarbij als leerkracht kan hebben. Hierbij komt uitdrukkelijk het **kader voor talentontwikkeling** aan de orde: **LOOD** (leergebied overstijgende onderwijs doelen) **De ambitiekaart** wordt in deze fase afgemaakt.

Hoe?

De derde en laatste stap, maar ook de stap die het meeste tijd vergt is: hoe gaan we ons onderwijs organiseren zodat we passend onderwijs kunnen geven aan zowel onze relatief grote groep (20%) hoogpresteerders als onze relatief kleine groep (2,3%) hoogbegaafde leerlingen. Het gaat hier om vaardigheden. Vaardigheden waarvoor de leerkrachten tijd krijgen om die zich eigen te maken, maar waarbij ze ook vooral veel van elkaar kunnen leren, door **feedback en intervisie**. Het vertrouwen, de autonomie en de groeiende competentie en binding die leerkrachten ervaren verhoogt hierbij de motivatie om vol te houden. **De kwaliteitskaart** wordt met name in deze fase gevuld en aangevuld, de ambitiekaart wordt in deze fase waarschijnlijk bijgesteld.

Valkuilen die hiermee voorkomen kunnen worden:

- De leerkrachten hebben er geen affiniteit met het beleid: het komt van "boven" of "specialisten"
- Ze horen veel over signaleren met lijsten, minder over de (complexe) begeleiding en dus de stimulerende signalering
- Ze horen veel over de aanpak in groep 4-8, minder over de concrete aanpak in gr. 1-3
- Er is veel aandacht voor materialen, minder wanneer en hoe precies je die gebruikt
- Uit het beleidsplan is geen afsprakenlijst gekomen, geen kwaliteitskaart
- Een concreet kader voor talentontwikkeling ontbreekt
- Er worden geen duidelijke keuzes gemaakt: Waar houdt de (basis)ondersteuning van school op
- En welk vangnet is er als de basisondersteuning niet afdoende is

Onze ondersteuning

Onze ondersteuning is gebaseerd op het opbouwen van passend onderwijs in kleine stapjes maar dan wel samen met alle leerkrachten. Geen compleet plan van een expert dat in de groep gedropt wordt! Alle begeleiders van de school testen de stap in hun werksituatie en hun ervaringen geven richting aan het bijstellen van de stap én de volgende stap. Maatwerk dus! Van mij mag je verwachten: suggesties voor de te nemen stappen, mogelijke aanpassingen en de onderbouwing van alles. Je vindt dit terug in de volgende aanzet voor een ambitiekaart (blz. 2) en tenslotte aanzet voor een kwaliteitskaart op blz. 3.

Jan van Nuland, april 2020

**) Ook wel excellente leerlingen genoemd **)Kinderen die in ieder geval hoog intelligent zijn.*

DOEL: PASSEND ONDERWIJS HIQ: AMBITIEKAART SCHOOL

Stimulerend signaleren van en onderwijs aanpassing voor kinderen die snel van begrip zijn

- 1. We signaleren kinderen die hoge scores hebben op de methode onafhankelijke toetsen**
 - We passen voor hen het onderwijs aan met vooraf toetsen, compacten en doelgericht verrijken
- 2. *We signaleren ook of leerlingen alleen hoogpresteerder zijn of ook hoogbegaafd**
 - We doen dat met de BIZ lijst of bij blijvend verschil van mening met een WISC V.
- 3. *We signaleren ook hoogbegaafde leerlingen die geen hoge prestaties hebben door te vergelijken:**
 - het leergedrag thuis en dat op school
 - het leergedrag nu en de leergeschiedenis
 - het leergedrag nu en het leergedrag bij activiteiten waarvoor het kind sterk gemotiveerd is
- 4. *Om de prestaties van onderpresteerders te kunnen verbeteren gaan we met ze in gesprek:**
 - Is er sprake van 'dubbel bijzonder' zijn?
 - Is er (te) grote behoefte om bij de groep te horen?
 - Is er sprake van grote behoefte aan autonomie?
 - Is er voldoende zelfvertrouwen?
 - Is er sprake van hoge gevoeligheid?
 - Is er voldoende concentratie?
 - Is er voldoende motivatie?
- 5. In ons schoolkwaliteitskaartje leggen we vast hoe we ons onderwijs aan de volgende drie typen leerlingen aanpassen: hoogpresteerders, *hoogpresterende hoogbegaafden en *onderpresterende kinderen**
 - Wat ons kader van talentontwikkeling is: LOOD, de samenvatting in kindertaal van de vaardigheden 21^e eeuw en de executieve vaardigheden: LOOD
 - Hoe we de motivatie op pijl houden door verantwoorde indikking van de oefenstof die al beheerst wordt (Is meer dan de 3 sterren aanpak van bijv. WIG!) Bij voorsprong meer dan een jaar op alle leergebieden ook door een klas over te slaan
 - Hoe we doelgericht werken aan hun talent door met hen door hen zelf en hun ouders onderschreven LOOD verrijksdoelen af te spreken
 - Uit welke opdrachten ze mogen kiezen om te werken aan die doelen
 - Welke tijd daarvoor voor hen beschikbaar is om hieraan te werken
 - Welke tijd we reserveren om hen feedback te geven en te laten reflecteren op hun doel(en)
 - En hoe we hierbij een doorgaande lijn garanderen
 - *Dat we hoogbegaafde kinderen de mogelijkheid geven om deel te nemen aan een groeps- of vaak school doorbroken peercontact

*) De recht gedrukte items horen bij jaar 1 en niveau 3, de basisondersteuning, de cursief gedrukte items horen bij jaar 2 en niveau 4, de gevorderde ondersteuning

DOEL: PASSEND ONDERWIJS HIQ: AMBITIEKAART LERAAR

Stimulerend signaleren van en onderwijs aanpassing voor kinderen die snel van begrip zijn

- 1. Ik signaleer leervoorsprong:**
 - Ik weet hoe ik vooraf moet toetsen om leervoorsprong te signaleren
- 2. *Ik signaleer onderpresteren:**
 - Ik analyseer zo nodig verschillen in leergedrag toen en nu, gemotiveerd en niet, thuis en op school
- 3. *Ik signaleer leerbelemmeringen bij onderpresterende hoogbegaafde kinderen:**
 - Dubbel bijzonder zijn
 - Aanpassen (aan de andere kinderen)
 - Autonoom gedrag
 - Onzekerheid
 - Gevoeligheid
 - Concentratie
 - Motivatie
- 4. Ik pas mijn onderwijs aan voor de gesignaleerde kinderen:**
 - Ik heb motivatie-verhogende (keuze) taken paraat
 - Ik spreek een eigen (leerstof overstijgend) doel met een kind dat snel van begrip is af
 - Ik maak binnen mijn reguliere programma ruimte voor taken bij rekenen, taal, lezen en zeker bij thematisch werken om aan die doelen te werken
 - Ik maak binnen mijn reguliere programma ruimte om feedback te geven over die leerstof overstijgende doelen bij rekenen en taal
 - Ik ken de beperkingen van differentiatie in drie instructiegroepen hierbij (1, 2 en 3 sterren systeem)
 - *Ik heb ook de beschikking over vervangende taken bij een thema om aan die doelen te kunnen werken, bijv. denksleutelvragen of BLOOM opdrachten
 - *En ook bij thematisch werken en andere vakken maak ik tijd voor begeleiding
 - *Ik meld echt hoogbegaafde leerlingen aan voor groepsdoorbrekend (bovenschools) peercontact

DOEL: PASSEND ONDERWIJS HIQ: AMBITIEKAART LEERLING

Ik zorg dat ik elke dag iets leer!

- Ik heb elke periode een persoonlijk leerdoel en door aan dit doel te werken zorg ik dat ik elke dag iets leer.
- Als ik al de meeste van de leerdoelen van dit moment van mijn klas behaald heb, kies ik een eigen leerdoel uit de algemene belangrijke vaardigheden zoals zelfsturen, samenwerken, communiceren, organiseren, stap voor stap werken, doorzetten, onderzoeken en ontwerpen (LOOD).
- Als mijn leren niet altijd gaat zoals het zou moeten gaan, ga ik dat aanpakken door te werken aan de algemene belangrijke doelen. (zie hierboven)

HOE: PASSEND ONDERWIJS HIQ: KWALITEITSKAARTJE SCHOOL

Wij zorgen dat alle kinderen (ook als ze de basisstof al grotendeels beheersen) elke dag wat leren

- 1. Taken die we selecteren bij de basisvakken**
 - We hanteren per blok "vooraf toetsen" om te bepalen welke taken kinderen mogen overslaan (motivatie)
- 2. Verhouding tijd compacten /vervangende taken**
 - Als een kind bijv. de helft van de rekentaken mag overslaan moet het ook de helft van de rekestijd aan vervangende zinvolle rekestaken werken
- 3. Persoonlijk verrijkingdoel LOOD bij compacten**
 - We hebben voor elk kind per blok een persoonlijk doel, voor een kind dat compact een LOOD doel afgeleid van zijn/haar talenten en uitdagingen
- 4. Vervangende taken bij compacten**
 - Elke leerkracht beschikt over een map met vervangende verrijkingstaken die die kinderen in de tijd die daardoor vrijkomt moeten maken. *De expertleerkracht / expertgroep* helpt als de taken niet toereikend zijn.
 - Een map met keuzeopdrachten voor alle kinderen
- 5. *Taken toevoegen aan thematisch werken:**
 - Elke leerkracht beschikt over een map met vervangende hogere orde onderzoeks- of ontwerp opdrachten of denk-sleutelvragen bij het thema waaraan in school gewerkt wordt.*
 - De plusklasleerkracht leert de kinderen ook zelf zulke vragen te bedenken.*
- 6. Overige afspraken:**
 - Elke week plannen we minstens één half uur per vakgebied in om de kinderen elkaar tops en tips te laten geven n.a.v. hun persoonlijk doel
 - De leerkrachten geven zelf ook tops en tips
 - Voor elke kind een map waarin ze de voor hen belangrijke tops en tips hun hele schooltijd bewaren
 - *Hoogbegaafde kinderen faciliteren we deelname aan groepsdoorbrekend (bovenschools) peercontact (plusklas of peergroep)*

HOE: PASSEND ONDERWIJS HIQ: KWALITEITSKAARTJE LEERKRACHTEN

Ik zorg dat alle kinderen (ook als ze de basisstof al grotendeels beheersen) elke dag wat leren

- 1. Ik signaleer kinderen die onderwijsaanpassing nodig hebben:**
 - Kinderen met leerachterstand én leervoorsprong
 - *Kinderen die hoogbegaafd zijn*
 - *Kinderen die onderpresteren*
- 2. Ik zet op de weektaak:**
 - Ik laat de kinderen hun persoonlijk doel voor deze periode op hun taakbrief noteren
 - De (herhalings-)opdrachten die kinderen die deze al beheersen mogen overslaan
 - De vervangende taken die die kinderen in de tijd die daardoor vrijkomt moeten maken.
 - Ik spreek af welke dagen en welke tijd de kinderen aan de vervangende taken werken
 - Keuzeopdrachten voor alle kinderen (motivatie)
- 3. *Ik voeg toe aan het thematisch werken:**
 - Op grond van hoge resultaten op wereldverkenningstoetsen laat ik die hoogpresteerders compacten.*
 - Er is een map met een aantal hogere orde onderzoeks- of ontwerp opdrachten of denksleutelvragen bij het thema waaraan in mijn klas gewerkt wordt. Daaruit mogen de kinderen die compacten kiezen*
 - Die map kan ook gebruikt worden door kinderen die compacten bij begrijpend lezen of woordenschat*
 - Als de kinderen zelf zulke vragen kunnen bedenken, mogen zij ook die na mijn goedkeuring uitwerken.*
- 4. Ik zet op mijn werkrooster:**
 - Ik rooster elke week minstens één half uur in om de kinderen elkaar tops en tips te laten geven n.a.v. hun persoonlijk doel
 - Ik geef dan zelf ook tops en tips
 - Ik laat de kinderen de tops en tips die veel voor hen betekenen verzamelen en bewaren (portfolio)
 - Ik houd op mijn rooster rekening met kinderen die naar de (bovenschoolse) peergroep gaan. Hun persoonlijk doel is ook daar leidend!*

HOE: PASSEND ONDERWIJS HIQ: KWALITEITSKAARTJE LEERLINGEN

Ik zorg dat ik elke dag iets leer!

- 1. Hoe ik aan mijn weektaak werk:**
 - Ik doe mijn best om met mijn taken te groeien in mijn persoonlijk doel
 - Ik zorg dat ik de verplichte taken zo maak dat ik er iets van leer: ik zet per week voor rekenen en spelling minimaal één fout in mijn verbeter schriftje
 - Mijn vervangende taken zijn bedoeld om mij te leren doorzetten, dus ik ga er serieus mee aan de slag, geef niet meteen op
 - Als bij de keuze-opdrachten niets van mijn interesse zit, vraag ik juf of meester of ik een andere opdracht in de plaats mag doen
- 2. Hoe ik aan het thema werk:**
 - Ik hoef niet alle thema-taken te maken*
 - Ik werk vooral aan het thema door zelf op onderzoek te gaan of een ontwerp te maken. Dat is mijn vervangende taak.*
- 3. Wat ik mijn juf of meester laat weten:**
 - Ik vraag mijn juf of meester of ik aan andere taken mag werken als ik merk dat ik van de verplichte taken niets of weinig leer
 - Ik vraag mijn juf of meester vervangende taken als mij het onderwerp echt helemaal niet interesseert*
 - Ik bewaar de tops en tips waar ik veel aan heb of had in mijn portfoliomap